

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Мәтіндегі қате медиаэтикасын бұзады

ЖАРИЯЛАНДЫ
03.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/171038/

Қазіргі заманда ақпараттық технологиялардың дамуымен бірге медиа және журналистика саласының маңызы орасан зор. Әлеуметтік желілердің күннен-күнге кеңінен таралуы, интернет арқылы жаңалықтардың жылдам шығуы, жалпы ақпараттық алаңдағы өзгерістер көпшіліктің қоғамдағы ой-пікірін қалыптастыруда басты рөл атқарады. Осы орайда, ақпарат таратудың, жариялаудың және қабылдаудың мәдениеті мен этикасы ерекше мәнге ие. Қате медиаэтикасы, ақпаратты бұрмалау, жалған мәліметтер мен манипуляциялар қоғамның дұрыс пікір қалыптастыруына және адам құқықтарының бұзылуына әкелуі мүмкін.

1. Осыған байланысты, медиаэтика дегеніміз недеген сұраққа тоқталсам:

Медиаэтика – бұл журналистер мен медиаменеджерлердің ақпарат таратудың кәсіби ережелері мен қағидаларын сақтауы. Бұл сала ақпараттың дәлдігін, объективтілігін, этикалық және құқықтық жауапкершілігін қамтамасыз етуді мақсат етеді. Журналистикадағы басты этикалық қағидастар – шындыққа негізделген ақпарат тарату, алдамшы немесе жалған мәліметтерден аулақ болу, жеке тұлғаның құқығын құрметтеу және қоғамдық мүддеге қызмет ету.

2. Қате медиаэтиканың салдары

Қате медиаэтиканы бұзу қоғамға теріс әсер етеді. Әрбір бұрмаланған немесе жалған ақпарат жеке тұлғаның немесе бүкіл қоғамның психологиясын өзгертуі мүмкін. Қате ақпараттың таралуы адамдардың мүдделеріне, әлеуметтік жағдайына, тіпті мемлекеттердің халықаралық қатынастарына теріс әсер етуі ықтимал.

Атап айтқанда, қате медиаэтикасының бірнеше салдары бар:

2.1. Қоғамдағы сенімнің жоғалуы

Жалған немесе бұрмаланған ақпарат қоғамның сенімін жоғалтуға әкеледі. Журналистика кәсібі ақпараттың дәлдігіне, шыншылдығына негізделеді. Егер ақпарат бұрмаланса немесе қасақана жалған хабар таратылса, халықтың ақпарат құралдарына деген сенімі төмендейді. Бұл, өз кезегінде, қоғамдық пікірдің бұрмалануына және

адамдардың бір-біріне деген сенімінің әлсіреуіне себеп болады.

2.2. Әлеуметтік шиеленістер

Қате ақпарат әлеуметтік шиеленістерге әкелуі мүмкін. Мысалы, саяси немесе этникалық тұрғыда сезімтал тақырыптарда жалған немесе манипуляциялық материалдар жарияланса, бұл халықтың арасында түсінбеушілік пен конфронтация тудыруы мүмкін. Соңында, қоғамдағы алауыздықтар мен бөлшектенулер күшейеді. Әлеуметтік желілердегі пікірлер мен жалған ақпараттар арқылы жасалған мұндай манипуляциялар көп жағдайда қоғамды бөледі, төзімділікті және мәдениетті бұзады.

2.3. Адам құқықтарының бұзылуы

Медиаэтика заңды, этикалық және моральдық принциптерге сүйенеді. Қате ақпаратты тарату жеке тұлғаның ар-намысы мен қадір-қасиетіне нұқсан келтіруі мүмкін. Мысалы, жеке өмірді жариялау, жалған айыптаулар жасау немесе тұтқындағы адамдардың құқықтарын бұзу сияқты жағдайлар орын алуы мүмкін. Бұл ақпаратты жеткізуші тараптың заң алдындағы жауапкершілігін арттырады.

2.4. Журналистік жауапкершілік мәселесі

Журналистер мен медиа ұйымдары қоғамға қызмет ету кезінде үлкен жауапкершілік көтереді. Олар тек ақпарат беру ғана емес, сонымен қатар оның дұрыс және әділ берілуін қамтамасыз етуі керек. Қате медиаэтикасы журналистің кәсіби беделіне зиян келтіреді, ал оның салдары жиі қоғамның пікірін шатастыруға, саяси және әлеуметтік жағдайдың нашарлауына алып келеді.

3. Қате медиаэтикасын бұзудың себептері

Медиаэтикасының бұзылуына түрлі факторлар себеп болуы мүмкін. Олардың қатарында ақпараттың жылдам таралуы, қысқа мерзімде дайындалған материалдардың сапасының төмендігі, коммерциялық мүдделердің басым болуы және кәсіби дайындықтың жеткіліксіздігі бар.

3.1. Ақпараттық қысым мен бәсекелестік

Медиа саласындағы ақпараттың жылдам таралуы журналистерге ақпаратты уақытында жеткізу міндетін жүктейді. Бірақ кейде бұл ақпараттың дәлдігі мен толықтығын елемеуге әкеледі. Әсіресе, әлеуметтік желілерде ақпараттың таралуы жылдам әрі тексерусіз жүреді. Журналистер мен редакторлар бұл ақпаратты жылдам жариялау үшін тексеруден өтпеген мәліметтерді пайдалануы мүмкін. Мұндай жағдайда қате медиаэтикасы өзекті мәселе болып табылады.

3.2. Коммерциялық мүдде

Кейде медиа құралдары өздерінің аудиториясын тарту мақсатында сенсациялық

тақырыптар мен оқиғаларды асыра сілтеумен көрсетеді. Мұндай коммерциялық мүдде ақпараттың сапасына нұқсан келтіреді. Сенсация іздеу мақсатында жасалған қате ақпараттар қоғамға үлкен зиян келтіруі мүмкін.

3.3. Кәсіби этиканың болмауы

Қазіргі уақытта медиа саласында көбіне журналистиканың негізгі принциптері мен кәсіби этикасы бұзылады. Кейбір журналистер мен медиа мамандары тек оқырмандар мен көрермендер санын арттыру үшін моральдық құндылықтарды елемей, ақпараттың мазмұнын бұрмалайды. Сонымен қатар, әртүрлі ұйымдар мен топтардың қысым көрсетуі де медиаэтикасының бұзылуына әкелуі мүмкін.

4. Қате медиаэтикасын болдырмаудың жолдары

Қате медиаэтикасын болдырмау үшін бірнеше әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Ең алдымен, ақпараттың нақтылығын тексеру, кәсіби білім беру мен журналистік этиканы үйрету қажет.

4.1. Ақпаратты тексеру мәдениеті

Журналистер ақпаратты тексеру мәдениетін арттыруы тиіс. Әрбір жарияланған мәліметтің дереккөздері мен шынайылығын тексеріп, дұрыс емес мәліметтерден аулақ болу керек. Қазіргі технологиялар ақпараттың жылдам таралуына ықпал етсе де, журналистердің басты міндеті – тек шындықты айту.

4.2. Медиадағы этикалық кодекс

Журналистика саласында этикалық кодекстерді қолдану медиа қызметкерлерінің жұмысында маңызды орын алады. Кодекстер нақты ережелер мен стандарттарды белгілейді, сол арқылы журналистер мен медиа ұйымдары ақпаратты дұрыс әрі әділ таратуды қамтамасыз ете алады.

4.3. Медиа сауаттылықты арттыру

Қоғамдық медиа сауаттылықты арттыру – бұл маңызды қадам. Журналистика мен медиа саласының этикалық қағидаттары туралы білім беру, аудиторияны ақпаратты дұрыс қабылдай білуге үйрету қажет. Ақпаратты қабылдаушы тұлғаның да дұрыс ақпарат іздеуі маңызды, себебі олардың өздері де қате медиаэтикасының құрбаны бола алады.

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта медиа саласының қоғамдағы рөлі өте зор. Сондықтан да, қате медиаэтикасын бұзу тек ақпарат құралдарының ғана емес, бүкіл қоғамның дамуына теріс әсер етеді. Медиаэтиканы сақтай отырып, шынайы әрі дәл ақпарат тарату – бұл журналистер мен медиа қызметкерлерінің басты міндеті. Қате медиаэтика қоғамның сенімін бұзады, шиеленістерді күшейтеді және адам құқықтарын аяқ асты етеді. Журналистика саласында этикалық стандарттарды сақтап, халыққа

шындықты жеткізу маңызды, себебі дұрыс ақпарат қоғамның дұрыс қалыптасуына негіз болар еді.

Бибінүр Құлмаханбетқызы

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.